

Беседа изговорена на Међународном симпозиону о Монаштву, дана 30. октобра 2020. г. у манастиру Преподобног Прохора Пчињског, а поводом јубилеја 950 година од оснивања манастира

Треће заседање, које за тему носи наслов:

Одговор данашњег монаштва на Господње речи:

„Ви сте свјетлост свијету“ (Мт.5,14)

Поднаслов: Бежање од света као светлост свету

Ваше Преосвештенство, преподобно монаштво, часни оци, браћо и сестре.

Ослањајући се на тему сесије која носи наслов *Одговор данашњег монаштва на Господње речи: „Ви сте свјетлост свијету“¹*, почећу своје излагање са уводним речима из житија преподобног Прохора Пчињског у чијој светињи се налазимо и у чију част и име смо се и окупили. „Преподобни отац наш Прохор, подвизавајући се подвигом добрим у Нагоричанској и Козјачкој пустињи, би јављен свету као светило за царовања благочестивог цара Диогена.“² Тим речима Ава Јустин почиње житије Преподобног. Из овог, али и из многих других житија преподобних монаха и монахиња можемо видети да је у сваком нараштају сам Господ пројављивао поједине монахе и монахиње као светлост свету. Ма колико се они сакривали и бежали дубоко у пустињу, Господ је на разне начине њих откривао свету. Премда су они на тај начин трпели незнатну штету науштрб свог духовног и телесног подвига, корист коју је свет добијао од њих била је неупоредиво већа. Томе су свакако претходила велика одрицања оних који су бежали од света.

Велика дела свакако изискују велика одрицања. Сходно томе, највећа дела изискују највећа одрицања. Када научници хоће да постигну успех на пољу науке, који нико пре њих није остварио, они се затворе у научни комплекс и проводе дане у лабораторији изоловани од света, од спољашњих утицаја. Усредсређени на крајњи циљ, све њему подређују. Када спортисте очекује важна утакмица, одлазе у карантин и, на пар дана, прекидају везе са спољашњим светом до утакмице...и тако редом. Тако је у стварима свакодневног живота. Међутим, у свакодневном животу постоје ствари које су вансеријске, које се издижу далеко изнад, о којима ретко ко размишља. Штавише, оне који о таквим стварима размишљају сматрају занесењацима, говоре им да су промашили век у коме су се родили, па и да нису при здравој памети. Понекад им се и ругају, подсмевају и избегавају их у друштву.

¹ Мт. 5,14

² Др Јустин Поповић, *Житија светих за октобар*, Ваљево 1991, 407

Такве људе само њихово окружење на неки начин изолује. Наравно да увек постоје и они људи који им се диве и деле њихово мишљење и поглед на свет, али као по правилу, увек су у мањини. Међу таквима су и они који размишљају о смрти, а самим тим о смислу живота и постојања. Поједини, када схвате, да је смрт најбитнији моменат у животу, да смрт није крај живота и да је смрт само једна станица на животном путу, све своје животне силе усмере ка том моменту. Када схвате да је то последња утакмица од које им зависи живот, тада њихов живот постаје поље за вежбање, за аскезу. Међу таквима се издвајају они који се повлаче из света, из метежа свакодневице и одлазе у манастир.

Ко прими монашки постриг, не чини то са жељом да постане позната личност, да свет чује за њега, о чему нам сведочи и житије преподобног Прохора: „...он све своје имање раздаде сиромасима и отиде у пустињу, певајући заједно са пророком Давидом: Жедна је душа моја Бога, Бога живога. Као што кошута тражи потоке, тако душа моја тражи тебе, Боже!³ ...преподобни проведе у пустињи тридесет две године и за то време не виде лица човечија.“⁴ Трудећи се у манастиру, монаси не размишљају о томе да ће једнога дана бити светлост свету. То је Божији промисао кога ће и када показати људима као сасуд Духа Светога. Што опет видимо у поменутом житију. По промислу Божијем, Диоген, који је требало да постане цар, отишао је једном приликом у лов и гонио је срну. Срна, бежећи, дотрча до пећине преподобнога, јер ју је често хранио, да се ту сакрије. У том стиже и Диоген и тако се откри где се свети пустињак подвизава.⁵ Слично читамо и у житију преподобног Јована Рилског, чији пренос моштију празнујемо у исти дан када и преподобног Прохора Пчињског. „Многе године он није видео лица човечијег, док га, опет по Божијем промислу, не открију чобани, који су трагали за својим изгубљеним овцама. Тако се светитељ прочује међу људима и људи му почну долазити тражећи помоћи у болестима и мукама. Многи су долазили њему са својим болесницима и болесници су добијали здравље светитељевим молитвама.“⁶

Основни разлог Божијег откривања неког монаха као „светлост свету“ јесте његова молитва и духовна поука. Дешавало се и да Господ открије „положај“ неког подвижника како би остало сведочанство о његовом животу, о искушењима и нападима демонским, као и о томе како се борио против њих, на које начине их је избегавао и побеђивао. А све то нама на потпору и утеху и зарад осветљавања утабане стазе која води у Царство небеско.

³ Пс. 41,2,1

⁴ Др Јустин Поповић, *Житија светих за октобар*, Ваљево 1991, 408

⁵ Др Јустин Поповић, *Житија светих за октобар*, Ваљево 1991, 408

⁶ Др Јустин Поповић, *Житија светих за август*, Ваљево 1991, 319

Свој одговор на Господње речи: „Ви сте свјетлост свијету“, данашње монаштво мора црпети од Онога чије речи сведочи, а самим тим и чију светлост сведочи. Да видимо шта је претходило Христовим речима и делима, па и самој светлости Његовој на Таворској гори.

- 1) На крштењу у реци Јордану Исус се моли и тада силази Дух Свети на Њега: „А догоди се када се бјеше крстио сав народ, и када се Исус крстио, док се он мољаше Богу, отвори се небо, и сиђе на њега Дух Свети...“⁷
- 2) Избор Дванаесторице ученика јеванђелист Лука смешта у контекст молитве: „А догоди се у дане оне да изиђе на гору да се моли; и проведе сву ноћ у молитви Богу. И кад би дан дозвола ученике своје, и изабра од њих Дванаесторицу, које и апостолима назва.“⁸
- 3) Петрово исповедање у Кесарији Филиповој да је Исус Христос Син Божији конкретно је повезано са молитвом: „И када се једанпут мољаше Богу насамо, с њим бијаху ученици, и запита их говорећи: Шта говори народ ко сам ја? А Петар одговарајући рече: Христос Божији.“⁹
- 4) Преображење на Гори Таворској је описано као молитвени догађај: „А око осам дана послите ових ријечи, узео он Петра и Јована и Јакова и попе се на гору да се помоли Богу. И док се мољаше постаде изглед лица његовог другачији, и одијело његово бијело и блистајуће.“¹⁰

У ових неколико примера видимо да целокупна Христова делатност извире из молитве и плод је молитве. Он је истовремено и Онај који се моли и савршени учитељ молитве. Битни догађаји из Његовог живота и јавне делатности пројављују се као догађаји молитве. Свети Јован Дамаскин у свом делу *Тачно изложење православне вере* каже да Христос као Бог није имао потребе за молитвом, него да се молио зато што је усвојио нашу човечанску личност и природу.¹¹ Угледајући се на Христа, данашње монаштво поред свих технолошких достигнућа и научних открића мора пригрлити молитву као полазну тачку свог сведочења свету истине Христове. „По мишљењу светог Исака Сирина, који се у својим делима много бавио молитвом, сви духовни дарови и мистичка виђења код светих догађали су се у време молитве, „зато што нема времена које боље доликује нечему свештеном од

⁷ Лк. 3,21-22

⁸ Лк. 6,12-13

⁹ Лк. 9,18-20

¹⁰ Лк. 9,28-29

¹¹ Јован Дамаскин, *Тачно изложење православне вере*, у: *Источник знања*, Никшић 1997, 291-292

времена молитве.“¹² Свети Максим Исповедник тумачећи речи из Јеванђеља по Матеју „све што узистете у молитви верујући, добићете“¹³, каже да је Господ рекао „како благочестиви треба, са знањем и вером, да траже и ишту само и једино оно што доводи до познања Бога и врлине“.¹⁴ Ако хоћемо из себе да избацимо таму незнања и уселимо светлост Богопознања, опет смо дужни поћи путем молитве, јер „овај се род не изгони осим молитвом и постом.“¹⁵ Дакле, немојмо нудити свету оно што он већ поседује – људску утеху, него оно што му је преко потребно – Божанску утеху. Манастири су ванвременске радионице и није потребно да ми подражавамо свет, како бисмо привукли свет. У житију Аве Антонија читамо следеће: „Иако је живео далеко у усамљености, цар Константин и његови синови Констанс и Констанције имађаху велику љубав према њему и мољаху га преко писама својих као оца да дође к њима, да га виде. А он упита своје ученике, говорећи: Да ли да идем царевима, или да не идем? Они му одговорише: Ако идеш, бићеш Антоније; ако пак не идеш, бићеш ава Антоније. И рече преподобни: Дакле, не идем, и нећу бити ава. И не отиде.“¹⁶ Као што видимо, разлог његовог неодласка на царев позив није била жеља да постане Ава, него смирена послушност својим ученицима.

Свакако да су у историји монаштва постојали духовни и мисионарски центри. Навешћу у Србији Ресавску преписивачку школу у манастиру Манасији; прву српску болницу у манастиру Студеници, коју је основао Свети Сава; школу за девојке у манастиру Градац код Рашке, коју је основала краљица Јелена, супруга краља Уроша. У данашње време духовна и мисионарска делатност монаштва заснива се на издавачкој делатности и разним предавањима, а простор на коме се углавном све одвија је интернет. Све је то мање-више самоиницијативно. Наравно, све се то дешава уз благослов игумана у манастиру и надлежног епископа. И поред тога, увек постоји бојазан да се пређе граница и да се монаси, зарад мисионарења у свету, одвоје од молитве и подвига. Када сам био у Богословији, на једном часу професор нам је говорио о спасењу. Између осталог говорио је да се свештеник шаље у свет како би спасавао само себе. Ја се у том часу замислих - како само себе? Зар он није постављен да спасава душе својих парохијана; како само себе, зар он нема одговорност према другима? А професор наставља да говори и каже да спасавајући себе он ће спасавати и друге око себе; бринући о свом спасењу, не може, а да не брине о спасењу свих око себе. *Сами себе и једни друге и сав живот*

¹² Иларион Алфејев, *Духовни свет преподобног Исака Сирина*, Беседа, Нови Сад, 257-260

¹³ Мт. 21,22

¹⁴ Максим Исповедник, *Одговори Таласију, први део*, Беседа, Нови Сад 2018, 162

¹⁵ Мт. 17,21

¹⁶ Др Јустин Поповић, *Житија светих за јануар*, Ваљево 1991, 540

*свој Христу Богу предајмо, изговарамо на јектенији. Ако се свештеник труди да усавршава своју веру и поверење у Господа, ако се труди у испуњавању Јеванђеља, онда ће се то на њему и видети. Онда ће парохијани да виде пример живе, делатне вере и следоваће за њим, по речима светог Серафима Саровског - *Стегни мир и хиљаде око тебе ће се спасити.**

Монаштво овоме свету не треба да даје оно што свет већ поседује и у чему се људи у свету много боље сналазе. Монаштво свету треба да пружи оно што није од овога света. На првом месту начин размишљања и логику која није од овога света. „Јер мисли моје нису ваше мисли, нити су ваши путеви моји путеви, вели Господ; него колико су небеса виша од земље, толико су путеви моји виши од ваших путева, и мисли моје од ваших мисли.“¹⁷ Живот је пун нелогичности и противуречности. Обзиром да је Јеванђеље Књига живота, у тој књизи такође наилазимо на нелогичности. „Који се уздиже, понизиће се, а који се понизи узвисиће се.“¹⁸ Говорећи о миру Господ каже: „Мир имајте међу собом“¹⁹; „Вера твоја спасла те је, иди у миру“²⁰, а на другом месту говори: „Не мислите да сам дошао да донесем мир на земљу; нисам дошао да донесем мир, него мач“²¹, а онда опет на другом месту: „Мир вам остављам, мир свој дајем вам; не дајем вам га као што свет даје.“²² И то је кључна ствар за разумевање Јеванђеља као Књиге живота, одакле се ми напајамо светлошћу. Да све што нам Господ даје, даје нам *не од овога света*. Све што нам дарује, дарује нам својом Божанском логиком, која свет посматра из вечности. А можда и највећа противуречност Библије јесте она која каже да ако хоћемо да наследимо вечни живот претходно се морамо погрузити у смрт. Тако стоји ствар и са истином. Истина је увек негде иза, крије се, мами нас и најчешће се пројави у некој нелогичној ситуацији. Вероватно стога да би нас измамила и издигла из логике овога света у логику Царства Божијег, у логику Христа Логоса.

Сматрам да и данашње монаштво треба да прати ту путању. Ми се прво морамо погрузити у таму свога незнања, и заједно са светим Григоријем Паламом узвикивати: *Госпode, просвети таму моју*, како бисмо били обасјани науком Духа Светога. Зато сам и назвао своје данашње излагање *Бежање од света као светлост свету*. Сигурно да данашње монаштво, изузев појединаца, нема

¹⁷ Ис. 55,8-9

¹⁸ Мт. 23,12

¹⁹ Мк. 9,50

²⁰ Лк. 8,48

²¹ Мт. 10,34

²² Јн. 14,27

подвиге Отаца Египатске пустиње, али ако се потрудимо да схватимо начин њиховог размишљања, њиховог односа према свету, већ смо на добром путу.

Архимандрит Тимотеј

Манастир Вазнесење